

Všeobecné volby ve Spojeném království (2001)

MICHAL KLÍMA

„Triumf“, „masakr“ nebo „lavina“, to jsou bombastické titulky, které se objevovaly na prvních stránkách předních britských periodik po volbách v roce 1997. O čtyři roky později se událo téměř na chlup totéž, ale novináři a veřejnost jsou mnohem střízlivější. V prvním případě totiž labouristé zvítězili rekordním způsobem dosti překvapivě, a navíc po 18 letech vlády konzervativců, kdežto v roce 2001 se nic jiného než opakování drtivého vítězství labouristů neočekávalo. Mnozí komentátoři proto hovoří o volební nudě.

Co se tedy konkrétně událo během onoho čtvrtka 7. června, kdy se konaly všeobecné volby do Dolní sněmovny (dále jen Sněmovna) britského parlamentu? Především labouristé poprvé ve své více než stoleté historii získali podruhé za sebou parlamentní většinu ve Sněmovně, což jim zajišťuje právo zformovat jednostrannickou vládu. Navíc styl, jakým se to stalo, je pro druhou Konzervativní stranu deklasující. Labouristé ve Sněmovně vládou většinou 167 mandátů, což je jen o 12 mandátů méně než v předchozím rekordním volebním období. Znamená to, že ze 659členné Sněmovny mají labouristé k dispozici téměř 63 procent poslaneckých křesel, což představuje 413 mandátů. Naopak tradiční rivalové z Konzervativní strany si sice polepšili o jediný mandát, celkově však získali jen 26procentní podíl, tj. 166 mandátů. Ještě nikdy nebyl v Británii takový rozdíl mezi dvěma dominantními stranami, který trvá již druhé funkční období.

Čím je způsobena taková propast mezi oběma stranami? Především domnělá propast mezi zisky obou stran je uměle vyprodukovaná a ve skutečnosti vlastně ani neexistuje. Vždyť v rámci Británie (bez Severního Irsku, kde je naprosto odlišný stranický systém – viz dále) vítězní labouristé obdrželi 42 procent, zatímco na hlavu poražení konzervativci 33 procent hlasů. Rozdíl tedy činí pouhých 9 procent hlasů. Naproti tomu labouristé v rámci Británie (641 poslaneckých míst) disponují 64,5 procenty, zatímco konzervativci jen 25 procenty mandátů. Čili rozdíl v hlasech je pouhých 9 procent, ale rozdíl v mandátech činí abnormálních téměř 40 procent.

Jak je taková nevidaná disproporce mezi podílem hlasů a mandátů možná? Je to způsobeno specifickými vlastnostmi prostě většinového volebního systému. V běžném systému poměrného zastoupení, který se uplatňuje ve většině zemí kontinentální Evropy, by totiž přibližně 40 procentní podíl hlasů pro vítěznou stranu s největší pravděpodobností nepostačoval k sestavení jednostrannického kabinetu. Zároveň asi 30 procentní zisk hlasů pro druhou stranu v pořadí by také nebyl považován za katastrofální porážku, tak jak je tomu v současnosti ve Spojeném království.

Markantní disproporční rozdíl mezi podíly hlasů a mandátů tak spočívá v tom, že v britském prostě většinovém systému nejde tolik o to, kolik jaká strana získá procent hlasů, ale především o vítězství v relativně malých jednomandátových obvodech. V každém ze 659 obvodů, který v průměru čítá přibližně 60 tisíc voličů, se počítají právě jen vítězství, která jediná zajišťují zvolení do Sněmovny. Umístění na druhém, třetím či následujícím místě má nulový efekt z hlediska zastoupení ve Sněmovně. Hlasy, které nejsou určeny pro vítěze, se sice celostátně

sčítají, ale ve skutečnosti propadají. Proto je sice hezké získat v měřítku celé země například 20 procent hlasů, ale pokud je tento zisk rovnoměrně rozložen ve všech obvodech, pak taková strana vždy skončí na druhém či třetím místě a může získat 0 procent mandátů. V důsledku této logiky bývá silně podprezentována třetí strana, liberální demokraté.

Tabulka 1: Všeobecné volby ve Spojeném království (2001) – podle regionů podíl hlasů v %

	Konzerv. (změna v %)	Labour. (změna %)	Lib. dem. (změna %)	PC / SNP (změna %)	Ostatní (změna %)	Vol. účast (změna %)
Anglie	35,2 (+1,5)	41,4 (-2,1)	19,4 (+1,5)	-	4,0 (-0,9)	59 (-12)
Wales	21,0 (+1,5)	48,6 (-6,2)	13,8 (+1,5)	14,3 (+4,3)	2,3 (-1,1)	62 (-12)
Skotsko	15,6 (-1,9)	43,2 (-2,3)	16,4 (+3,4)	20,1 (-2,0)	4,7 (+2,8)	58 (-13)
V. Británie	32,7 (+1,2)	42,0 (-2,4)	18,8 (+1,6)	2,6 (0,0)	3,9 (-0,5)	59 (-12)
Sev. Irsko	0,3 (-0,9)	-	-	-	99,7 (0,9)	68 (+1)
Spoj. král.	31,7 (+1,0)	40,7 (-2,5)	18,3 (+1,5)	2,5 (0,0)	6,9 (0,0)	59 (-12)

Tabulka 2: Všeobecné volby ve Spojeném království (2001) – podle regionů podíl mandátů

	Konzerv. (změna v %)	Labour. (změna %)	Lib. dem. (změna %)	PC / SNP (změna %)	Ostatní (změna %)	Celkem
Anglie	165 (0)	323 (-5)	40 (+6)	-	1 (0)	529
Wales	-	34 (0)	2 (0)	4 (0)	-	40
Skotsko	1 (+1)	55 (0)	10 (0)	5 (-1)	-	72
V. Británie	166 (+1)	412 (-5)	52 (+6)	9 (-1)	1 (0)	641
Sev. Irsko	-	-	-	-	18 (0)	18
Spoj. král.	166 (+1)	412 (-5)	52 (+6)	9 (-1)	19 (0)	659

V britských volbách jde tedy o to získat optimálně koncentrovanou podporu nutnou k zisku vítězství. Na těchto pravidlech většinou profitovaly dvě zmíněné největší strany. V průměru vítězná strana získávala přibližně 12 procent a druhá v pořadí 6 procent nadměrných poslaneckých křesel na úkor ostatních. V posledních dvou volbách se situace radikálně změnila v tom

smyslu, že vítězná strana už podruhé za sebou získává abnormálních více než 20 procent nadměrných mandátů, a to i na úkor druhé strany. Je to způsobeno několika faktory. Za prvé tím, že Konzervativní strana nepřekračuje hranici 33 procent hlasů, která je zpravidla uváděna jako hranice zajišťující aspoň poměrné zastoupení. Za druhé, labourističtí a liberální voliči se uchylují k taktickému hlasování, když si vzájemně podporují kandidáty v obvodech, kde soutěží především s konzervativními kandidáty. A za třetí, volební obvody ve Skotsku a Walesu, kde dominuje Labouristická strana, jsou z hlediska počtu voličů menší, což vytváří další disproportionce. Celkově řečeno, těžiště prostě většinového volebního systému se na určité období vychýlilo ve prospěch labouristů.

Potvrzuje se tak trend započatý v minulých volbách v roce 1997.¹ V této souvislosti stojí za pozornost, že se oproti předcházejícím volbám prakticky nic nezměnilo. V rámci britských volebních obvodů došlo k přesunům mandátů mezi stranami pouze ve 21 obvodech. To představuje pouze 3 procenta v rámci celé Sněmovny. Ještě nikdy od roku 1900 nebyla zaznamenána tak marginální změna.

1. Důsledky pro dvě největší strany

Jak prohlásil po svém volebním vítězství ve svém obvodě Hartlepool přední labouristický politik Peter Mandelson, **labouristé se stávají „přirozenou vládní stranou“ a konzervativci „přirozenou opoziční stranou“**.² Tento výrok vyjadřuje bezprecedentní změnu, která se udála na politické scéně. Labouristé poprvé dvakrát za sebou sestavují svůj jednostranický kabinet, zatímco konzervativci, kteří dominovali v britské politice 20. století, se ocitají v krizi.

Pokud jde o Labouristickou stranu, ta se po 18letém pobytu v opozici v letech 1979–1997 vrátila jako vnitřně radikálně zformovaná strana. Zvláště po nástupu Tonyho Blaira se posunula směrem do politického středu či dokonce na pozice umírněné pravice. Rozchod se starými socialistickými recepty se odráží i v pojmech a heslech, se kterými operuje. Označují se za „nové labouristy“, kteří usilují o modernizaci země za pomoci uskutečňování politiky „třetí cesty“. Hovoří o radikálním středu, který kombinuje to nejlepší z pravice i levice, z liberalismu a sociální demokracie. Kladou důraz na hodnoty individualismu i solidarity.

Blair není konvenční politik, ale spíše manažer. Poté, co se mu podařilo odložit ideologická klíše, vyznačuje se věcným pragmatismem. Po čtyřech letech labouristické vlády tak v zemi již devátý rok pokračuje ekonomický růst, míra nezaměstnanosti klesá, inflace je minimální. V příštím funkčním období labouristé slibují především rozvoj veřejných služeb, jako je zdravotnictví, školství, doprava a ochrana před kriminalitou. Veřejné služby se mají zdokonalovat také za pomoci rozšiřujícího se vlivu soukromého sektoru.

Tím, jak labouristé obsadili nejen politický střed, ale i pozice umírněné pravice, nechali se konzervativci vytlačit ještě více doprava. V předvolební kampani vsadili především na taková témata, jako je boj proti případnému připojení se k evropské měně; zpřísnění azylového zákona; privatizace a snižování daní. Předseda strany William Hague kladl důraz zejména na „záchranu britského způsobu života“ a varoval před „ztrátou národní identity“ a „zánikem suverenity“. Přitom Hague přisoudil bývalé premiérce Thatcherové dokonce výraznější úlohu, než před ním učinil jeho předchůdce John Major. I v tomto smyslu se dá konstatovat, že tyto volby potvrdily konec thatcherismu jako dominantní síly v britském politickém životě.

Ještě napříště bude chtít Konzervativní strana předejít další volební porážce, bude nucena převzít témata, jako jsou veřejné služby, a zároveň snížit intenzitu výpadů proti Evropské unii. Ve dvoustranickém systému nemá strana, která není široce středově zaměřená, šanci na úspěch.

Lze také konstatovat, že nejnovější volby představují pro Konzervativní stranu ještě větší politickou porážku, než tomu bylo v roce 1997. Je tomu tak proto, neboť při velmi nízké účasti voličů se zúčastnilo voleb disproporčně více starších občanů a příslušníků středních vrstev, kteří tradičně volí spíše konzervativce. Navíc se mobilizovali zvláště ti nejvíce nespokojení s výkonem vlády. Dá se pak předpokládat, že v případě vyšší účasti by labouristé pravděpodobně získali ještě vyšší vítězství, kdy dokonce mohla padnout i magická hranice 200mandátové většiny. Nikoliv náhodou proto ještě před volbami M. Thatcherová a jeden z vysokých církevních představitelů varovali před příliš dominantním postavením jedné strany na britské politické scéně.

2. Rekordně nízká volební účast

Všeobecné volby ve Spojeném království primárně charakterizují dva jevy. Za prvé, labouristé zaznamenali vítězství v takovém rozsahu, že to je poprvé, kdy nějaká britská strana získala tak silný mandát pro druhé funkční období své vlády. Za druhé, ještě nikdy se nestalo, že by vládní strana měla v celostátním měřítku podporu pouhých 25 procent voličů. Čím je tento **paradox nejsilnějšího, ale vlastně nejslabšího mandátu způsoben?** Vyplývá to ze skutečnosti historicky nejnižší účasti ve volbách. I když klesající trend účasti ve volbách započal již v roce 1992 a týká se i dalších standardních demokracií, přesto propad ze 71 procent v roce 1997 na současných 59 procent je alarmující. Navíc volbám tentokrát přálo počasí, v celé Británii bylo téměř slunečno. Politickým stranám přišla vhod i středeční (volby se konaly ve čtvrtek, jak tradice káže) dvougolová výhra Anglie nad Řeckem v kvalifikačním zápase na mistrovství světa ve fotbale. A podobné výsledky podle analytiků také posilují pocit vlastenectví a tudíž i zájem volit.

V Británii ještě nikdy neklesla volební účast pod 70 procent, snad jen s výjimkou roku 1918. Tehdy se však všeobecné volby – tzv. „khaki volby“ – konaly za abnormálních podmínek, neboť milióny vojáků se ještě nestačily vrátit z francouzských a belgických zákopů.

Není proto divu, že jeden z komentátorů britské politiky napsal, že je to poprvé v historii britské demokracie, kdy strana, která má zformovat kabinet, skončila vlastně na druhém místě, s velkým odstupem za virtuální „Stranou národní absence“ („Nap“ – čili „National Abstention Party“).

Konkrétně to znamená, že čtyři z deseti voličů nevyužili své demokratické právo volit. V nejmladší věkové kategorii 18–25letých absentovalo šest z deseti voličů. Jaká vysvětlení se nabízejí pro tak rozsáhlou volební absenci? Jeden z hlavních důvodů spočívá v tom, že rozdíl mezi oběma hlavními stranami se v mnohém stírají. Souvisí to zvláště s posunem Labouristické strany do politického středu. V tomto smyslu samotná volba nevede k zásadně jiné vládní politice. Odpovědi, v čem vězí nezájem zúčastnit se voleb, dal i jeden z výzkumů veřejného mínění. Celých 77 procent dotazovaných uvedlo, že nešlo volit, protože jejich volba nic nezmění. Dále 65 procent uvedlo, že absentovalo, neboť nemají důvěru v politiky. Za důvod neúčasti uvádí 53 procent také fakt, že prakticky předem bylo o výsledku voleb rozhodnuto, neboť labouristé byli jasnými favority.³

Ať již nežádám zúčastnit se voleb spočívá v jakékoliv příčině (a to i kladně – v případě spokojenosti s celkovou politickou situací), bude nutné se analýzou tohoto jevu ještě zabývat a hledat cesty, jak volební akt občanům více přiblížit a usnadnit. Zvláště labouristé přicházejí v tomto ohledu s některými zlepšovacími návrhy. Místo tradičního čtvrtka se nabízí prodloužená možnost volit po celý víkend. Napříště by proto voliči nemuseli chodit pouze do oficiálních místností. Volební schránky by byly umístěny například v prostorách supermarketů. Svůj volební hlas by občan mohl poslat nejen klasickou poštou, ale dokonce i poštou elektronickou. Podobné úvahy se zakládají na výsledcích výzkumů veřejného mínění. Jeden z výzkumů naznačuje, že až jedna třetina mladých lidí ve věkové skupině 18–24 let, kteří původně vyjádřili záměr za standardních podmínek nevolit, by nakonec přece jen odvolili pomocí počítače.

3. Regionální výsledky

Všeobecné volby ve Spojeném království lze hodnotit nejen z úrovně celostátní, ale taktéž z pohledu jednotlivých zemských regionů: Skotska, Walesu a Severního Irsku. A právě tento druhý úhel pohledu je aktuálnější než kdykoliv dříve, neboť se jedná o první všeobecné volby, které následují po ustanovení zemské samosprávy ve Skotsku a Walesu. Po mnoha staletích zde vznikly autonomní skotský parlament a waleský sněm, které následně zformovaly regionální vlády. Také v Severním Irsku po podepsání velikonoční mírové smlouvy v roce 1998 obnovil svou práci místní parlament a konsensuálně vytvořený kabinet.

Z hlediska střednědobého se mimo jiné v těchto volbách rozhodovalo o budoucnosti monarchie. Byla jistá obava, zda započatý proces devoluce neboli decentralizace správy země nepovede k posílení národně orientovaných stran a koneckonců k rozpadu Spojeného království. Tyto obavy se aspoň prozatím ukázaly jako liché. Rozložení politických sil zaznamenalo totiž pouze kosmetické změny nejen v celostátním, ale i regionálním měřítku. Svědčí o tom i údaje z tabulek 1 a 2. Na první pohled je zřejmé, že jak ve Walesu, tak i ve Skotsku své jasné prvenství obhájila Labouristická strana (s mnohem větším náskokem než v Anglii), zatímco národně zaměřené strany stagnovaly.

Konkrétně ve Skotsku Labouristická strana potvrdila roli velkého favorita, přičemž získala za 43 procent hlasů drtivou většinu mandátů v počtu 55 z celkových 72. Konzervativci, kteří v minulých volbách vyšli ve skotských volebních obvodech naprázdno, tentokrát získali aspoň jedno vítězství. To však stále představuje nejhorší mandátové zastoupení mezi čtyřmi hlavními stranami. Ve Skotsku totiž předstihly konzervativce jak Liberálně demokratická, tak i Skotská národní strana (Scottish National Party – SNP).

Liberálové se tak z hlediska počtu mandátů stali třetí nejsilnější stranou ve Skotsku. Se svými více než 16 procenty hlasů (o 3,4 procenta více) uhájili svých 10 mandátů. SNP – otevřeně zaměřená na dosažení nezávislosti Skotska – má sice stále druhou největší volební podporu, ale v těchto volbách zaznamenala ztrátu 2 procent hlasů a 1 mandátu. SNP tak bude disponovat ve Sněmovně již jenom 5 mandáty, což se hodnotí jako neúspěch této strany.

Neúspěch SNP je ještě více zřejmý, pokud se zohlední ztráty oproti volbám do skotského parlamentu, které se konaly o dva roky dříve. V letošním červnu tak hlasovalo pro SNP téměř o 9 procent voličů méně. Zda je tento rozdíl způsoben tím, že voliči odlišným způsobem vnímají význam celostátních a skotských voleb, zůstává otázkou. Stejně tak není jasné, jaký vliv na

rozhodování voličů má ta skutečnost, že se na obou úrovních praktikují jiná volební pravidla. V případě všeobecných voleb se uplatňuje standardní prostě většinový systém, zatímco ve volbách do skotského parlamentu smíšený mechanismus (73 poslanců se volí většinově jako v celostátních volbách a dalších 56 poslanců poměrně ve vícemandátových obvodech).⁴ Na odpovědi na výše naznačené otázky bude třeba si počkat do roku 2003, kdy se předpokládá, že skotští voliči rozhodnou o složení svého parlamentu.

Za záležitost ne zcela okrajového významu nelze ve volbách ve skotském regionu považovat 3procentní volební zisk krajně levicové Skotské socialistické strany. Podporu nachází zvláště ve skotských městech, tedy v oblastech, kde tradičně zcela dominovali labouristé. Může se tedy jednat o reakci části ortodoxního levicového voličstva na přesun labouristů směrem do politického středu.

Jestliže z hlediska mandátových zisků došlo ve skotském regionu jen k jediné změně poslaneckého křesla, a to ve prospěch konzervativců na úkor SNP, pak ve Walesu zůstalo vše úplně při starém. Ani jedna strana si nepolepšila a tudíž ani nepohoršila. Pouze dva obvody z celkových čtyřiceti se dostaly do jiných rukou. V jednom labouristé ztratili ve prospěch waleské strany Plaid Cymru (PC), ve druhém se role jen obrátily.

Ve Walesu Labouristická strana zcela potvrdila svou dominantní úlohu. Hlas jí odevzdalo téměř 50 procent voličů. I když to oproti předcházejícím volbám znamenalo pokles o více než 6 procent, přesto se jí podařilo znova získat 34 mandátů. Zbýlých 6 mandátů si mezi sebou rozdělily již pouze dvě strany: PC a liberální demokraté. Konzervativci opět nedosáhli ani na jediný mandát, i když z hlediska zisku hlasů se umístili na druhém místě s 21 procenty.

Jistý dílčí úspěch zaznamenala PC, která sice zůstala na svých 4 mandátech, ale podařilo se jí nabrat o 4,3 hlasy více. Nicméně oproti volbám do waleského sněmu v roce 1999 ztratila PC de facto 14 procent.⁵ V této souvislosti se nabízejí ty samé otázky, jako v případě SNP ve Skotsku. Každopádně pozice PC nejsou zdaleka tak bedlivě sledovány, neboť waleská strana oproti SNP neprosazuje úplnou separaci, ale pouze větší autonomii Walesu v rámci Spojeného království.

Co se týče Severního Irsku, zde je rozložení politických sil podstatně odlišné, než je tomu v Anglii, Skotsku a Walesu, tedy ve Velké Británii. Nikoliv náhodou se proto výsledky za Británií a Severní Irsko uvádějí zvlášť. Souvisí to s naprosto rozdílným stranickým systémem. Britské strany až na výjimky vůbec nenasazují své kandidáty v Severním Irsku. Zde je totiž hlavní linie konfliktu dána rozporem mezi dvěma komunitami: probritskými protestanty (unionisty) a proirskými katolíky. První, potomci britských kolonistů, usilují o setrvání ve svazku s Británií v rámci Spojeného království, druzí, Irové, dávají přednost sjednocení s Irskou republikou. Konflikt mezi oběma komunitami je o to větší, že se zde prolínají rozpory národnostní, náboženské i sociálně ekonomický (vždy většinová probritská protestantská měla privilegované politické a ekonomické postavení). Napětí mezi oběma společenstvími kulminovalo v letech 1968–1972, kdy došlo k vypuknutí občanských nepokojů, které si vyžádaly až dosud více než 1600 obětí. To mělo za následek rozpuštění severoirského parlamentu a nastolení přímé správy z Londýna v roce 1972. Teprve v dubnu 1998 se podařilo podepsat mírovou smlouvu, která předpokládala obnovení práce regionálních institucí a postupné odzbrojení vojenských složek obou zneprátených táborů.

Na pozadí konfliktu této severoirské provincie Ulster se tak zformoval zcela specifický stranický systém. Na obou stranách působí vždy dvě hlavní strany, kdy jedna reprezentuje

mírnější konsenzuálnější stanovisko, zatímco druhá prosazuje více nesmiřitelné postoje, které jsou více či méně v rozporu s mírovou dohodou. Na straně unionistů tak působí umírněná Ulsterská unionistická strana (Ulster Unionist Party – UUP) a radikální Demokratická unionistická strana (Democratic Unionist Party – DUP), která představuje politické křídlo probritské teroristické skupiny Ulsterští bojovníci za svobodu (UFF). Na straně proirských stran umírněná je Sociálně demokratická a labouristická strana (SDLP) a radikálnější strana Sinn Fein (My sami), jako politické křídlo teroristické Irské republikánské armády (IRA). Kromě těchto čtyř stran dvou komunit existuje mimo jiné také nesektářská Strana spolenectví (Alliance), která sjednocuje umírněné katolíky a protestanty.

Tento úvodní popis, uvozující jednotlivé severoirské strany, je důležitý k pochopení volebních výsledků v tomto regionu. Tabulka 3 dokumentuje tu skutečnost, že radikálně zaměřené strany z obou komunit vyšly z voleb posíleny na úkor umírněnějších subjektů. Konkrétně probritská DUP zaznamenala nárůst téměř 9 procent hlasů a zároveň i tři mandátů. Stejně tak i pro Sinn Fein hlasovalo o téměř 6 procent více katolických voličů, což jí vyneslo o dva mandáty navíc. Sinn Fein se tím stala nejsilnější proirskou stranou.

Tabulka 3: Všeobecné volby ve Spojeném království (2001) – region Severní Irsko

	Celkový počet hlasů	Hlasy v % (změna)	Počet mandátů (změna)
Ulsterští unionisté	216 839	26,8 (-5,9)	6 (-4)
Demokratičtí unionisté	181 999	22,5 (+8,9)	5 (+3)
Sinn Fein	175 933	21,7 (+5,7)	4 (+2)
SDLP	169 865	21,0 (-3,2)	3 (0)
Alliance	28 999	3,6 (-4,4)	0 (0)
Ostatní	36 739	4,4 (-1,4)	0 (-1)
Celkem	810 374	100,0	18

Celkově si tedy 18 severoirských mandátů rozdělily mezi sebou pouze čtyři největší strany. Z toho 11 připadlo na dvě unionistické strany a 7 na proirské. Tento poměr do jisté míry odráží nepatrnou většinu na straně unionistické protestantské populace (60 procent).

Posílení radikálních stran povede pravděpodobně k zesílené konfrontaci obou komunit. V tomto smyslu je také vážně ohrožena tři roky stará velikonoční mírová dohoda. 1. července dokonce severoirský premiér David Trimble (předseda UUP) rezignoval na svou funkci na protest proti tomu, že IRA do konce června nesplnila svůj závazek definitivně odzbrojit čili

výdat zbraně. Severoirská regionální vláda má sice pouze omezené pravomoci, ale byla jedním z nejviditelnějších důkazů mírového procesu.

4. Okrajové strany, nezávislí a sociální zastoupení

Všeobecné volby, to nejsou jen tři největší britské strany a několik stran regionálních. Celkem je totiž ve volbách zaregistrovalo 73 stran a více než stovka nezávislých kandidátů. Nicméně všechny ostatní strany kromě výše uvedených sehrávají spíše okrajovou úlohu, protože nemají žádné zastoupení ve Sněmovně.

Každopádně by obraz o volbách nebyl ucelený, pokud by zde o nich nebyla aspoň krátká zmínka. Nejlepší výsledek z menších stran zaznamenala v britském rámci Strana nezávislosti Spojeného království (United Kingdom Independent Party). Tato monotematicky „protievrop-“ orientovaná strana nasadila své kandidáty ve 423 obvodech, přičemž v průměru nezískala více než 1000 hlasů na úrovni jednotlivého obvodu. V Doveru, kde je chronický problém azylantů, získala 2,5 procent hlasů, v měřítku Velké Británie pak 1,5 procent.

Z malých stran následovala Strana zelených (Green), která v britských rozměrech obdržela jen 0,7 procent. Účastnila se voleb jen ve 145 obvodech. Pětiprocentní hranici hlasů nutnou pro navrácení volební kauce se jí podařilo překonat v 10 případech. Nejlepší výsledek zaznamenala v obvodě „Brighton Pavilion“, kde její kandidátka obdržela 9,3 hlasů.

Pokud jde o krajně pravicová či levicová uskupení, pak ta sehrávají naprosto marginální úlohu. Sledována byla zvláště krajně pravicová neonacistická Britská národní strana (British National Party – BNP), která nominovala své kandidáty pouze ve 34 obvodech, nicméně některých z nich zaznamenala nemalou podporu. Týkalo se to zvláště města Oldhamu, které hned před volbami zažilo rasové nepokoje mezi místní asijskou a bělošskou komunitou. V obou místních obvodech získala BNP více než 10 procent hlasů: v obvodě „Oldham West and Wynton“ 6552 hlasů – tedy 16 procent, v „Oldham East and Saddleworth“ 5091 hlasů, čili 16 procent. Na úrovni Británie se však pro BNP vyslovilo méně než 50 tisíc voličů, což představuje pouhých 0,2 procenta hlasů.

Ještě hůře dopadla Komunistická strana. Její kandidáti, nominovaní jen v 6 obvodech, obdrželi zhruba zanedbatelných 1003 hlasů, což se vyžaduje celkovým ziskem 0,0 procent. Nepatrně lépe si vedly dvě krajně levicové strany, Socialistická aliance a Socialistická labouristická strana bývalého vlivného odboráře Arthura Scargilla. Každá z nich obdržela kolem 50 tisíc hlasů, tedy v celobritském měřítku 0,2 procenta. Snad jen Skotská socialistická strana sehrává nějakou úlohu, ale o ní byla již zmínka v rámci skotského regionu.

V případě 139 nezávislých kandidátů uspěl pouze jediný, což je však na britské poměry téměř neuvěřitelný výsledek. Poprvé po 50 letech se to povedlo již v minulých volbách v obvodě Tatton korespondentu BBC Martinu Bellovi, který uspěl díky razantní kampani zaměřené proti korupci a politickým skandálům. Tentokrát M. Bell kandidoval v obvodě „Trentwood and Ongar“, kde získal úctyhodných 31,5 procent, nikoliv však tolik, aby to stačilo k získání mandátu.

Jediným úspěšným nezávislým se proto stal Dr. Richard Taylor, který kandidoval v obvodu „Wyre Forest“. Svou volební kampaň postavil na jediném tématu: na kritice toho, že voliči mají jezdit do 30 mil vzdáleného Worcesteru, aby se jim dostalo ošetření první pomoci.⁶

Konečně co se týče zastoupení jednotlivých skupin občanů, je vhodné uvést počet zvolených žen i zástupců etnických menšin. Do Sněmovny bylo zvoleno 118 žen, což je pouze o 2 méně, než tomu bylo v minulých volbách v roce 1997. Z toho většina z nich, celkem 95, bylo zvoleno za Labouristickou stranu. Stejně tak tomu bylo i v případě zástupců etnických minorit. Ti tvoří 6 procent populace, přičemž mají pouze 1,8 procentní zastoupení. Všech 12 zvolených asijských a černošských poslanců je členem Labouristické strany.⁷ I nadále tedy základní charakteristika sociálního profilu velké většiny poslanců Sněmovny zůstává stejná: běloch, muž, střední vrstva.

Poznámky:

1. Analýza všeobecných voleb ve Spojeném království pořádaných v roce 1997 je uvedena v knize Klíma, M.: Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství, Radix a Marshall, Praha 2001, kap. 7, s. 77–90.
2. „Unpopular Populism“, The Guardian, June 9, 2001, s. 11.
3. Travis, A.: „Public services the key in ‚apathetic landslide‘“, The Guardian, June 9, 2001, s. 6.
4. O smíšeném systému, uplatňovaném ve volbách do skotského parlamentu viz Klíma, M. (2001): 167–169.
5. O volbách, volebním systému a ustanovení waleského sněmu detailněji Říchová, B.: „Labour Party a concept Velšského národního shromáždění“, Politologická revue 1/2000, s. 5–24.
6. Morris, N. – Grice, A.: „Low turn-out brings calls for compulsory voting“, The Independent, 9 June 2001.
7. Prakticky všechny kvantitativní údaje mají svůj zdroj ve statistické práci: Morgan, B.: „General Election results, 7 June 2001“, Social and General Statistics Section, House of Commons Library.

Summary:

General Election in the United Kingdom (2001)

The article examines general election results of June 2001. There are two main messages. Labour party was returned to power with another huge majority – the largest ever granted a second-term. The other message was that this tidal wave of seats was delivered by only 25 percent of all those eligible to vote. It was because turnout plummeted from 71 to 59 percent. Britain had never experienced a turnout below 70 percent except in the totally abnormal circumstances of the Khaki election of 1918. The article focuses also on the regional results. In Scotland as well as in Wales the results are almost the same as in the previous election in 1997. This means that Labour party cemented its position as a dominant party, while nationally oriented parties did not make any breakthrough. On the contrary the results in the Northern Ireland show that voters are clearly turning to the extremes.